

Despre vecinătate – colocrația

„Nu există niciun *drept de ospitalitate* (...), ci un *drept de vizitator*, care se cuvine tuturor oamenilor ce aparțin societății, în virtutea dreptului de posesiune comună pe suprafața pământului, (...) originar (...) niciunul neavînd mai mult drept asupra vreunui loc pe pămînt decît are altul” (I. Kant, *Spre pacea eternă. Un proiect filosofic*, 1795).

„Nu există ospitalitate, în sensul clasic al cuvîntului, în absența suveranității asupra propriei case (...); suveranitatea nu se poate exercita decît filtrînd, alegînd, deci excluzînd și recurgînd la violență” (J. Derrida, *Despre ospitalitate*, 1997).

Neutralizarea și politizarea vecinătății

Să fim cinstiți și să recunoaștem: *nu ne place să avem vecini*. Dacă ar fi după noi și dacă ne-ar sta în puteri, am prefera mai curînd să nu avem vecini, sau să-i refulăm cît mai departe posibil („în cuget și-n simțiri”, virtual deci, dacă nu și în spațiu). Vecinul reprezintă o constrîngere, o limitare, o jenă și, deci, deja, o *coabitare*, o invitație/obligație de a coabita. Deși separați, *alături*, lucuim *împreună* cu vecinii noștri, *la* ei: locuim „în vecini”, iar vecinii, la noi; cu toții sîntem acasă, dar niciodată nu putem fi siguri *la cine* anume. Deși fiecare stă „la el acasă” (indiferent dacă locuința e „proprietate personală” sau „familială” sau dacă e doar închiriată sau, cine știe, oferită, lăsată, permisă „în folosință”), noi, de fapt, sîntem obligați să *coabităm* cu vecinii noștri și vecinii noștri cu noi. De parcă am locui în aceeași casă, nu alăturat, juxtapus. Vecinătatea este percepută ca deja o imixtiune, ca o limitare a dreptului de proprietate (sau măcar de posesiune). Ne aflăm, vrem nu vrem, *în atingere* cu vecinii noștri. E un dat: avem vecini și sîntem, la rîndul nostru, vecini. (Dar nouă înșine, ne sîntem vecini, știm să ne învecinăm cu noi înșine, ne suportăm și ne respectăm mutual pe noi înșine?) Vecinul stă însă, parcă, deja *cu noi în casă*, la masă (obligîndu-ne să ne retragem în pat, deși tocmai acolo vecinătatea poate deveni cea mai manifestă!). Oricît de discreți am fi ca vecini, în condiția impusă de vecini (de auto-vecini), nu putem să nu ne percepem unii pe alții. Vecinul este ceea ce există imediat, chiar dacă minimal:

pîlpîire de existență, de co-existență și de co-asistență. „Lumea” începe și (nu) se termină cu vecinul: cel mai des de deasupra, dar și din dreapta, din stînga: vecinul re-dă spațialitatea elementară. Departe de stradă,

COLOCĂRI, SAU DESPRE DREPTUL UNIVERSAL LA ÎNVECINARE

„Nu există niciun *drept de ospitalitate* (...), ci un *drept de vizitator*, care se cuvine tuturor oamenilor ce aparțin societății, în virtutea dreptului de posesiune comună pe suprafața pământului, (...) originar (...) niciunul neavînd mai mult drept asupra vreunui loc pe pământ decît are altul” (I. Kant, *Spre pacea eternă. Un proiect filosofic*, 1795).

„Nu există ospitalitate, în sensul clasic al cuvîntului, în absența suveranității asupra propriei case (...); suveranitatea nu se poate exercita decît filtrînd, alegînd, deci excluzînd și recurgînd la violență” (J. Derrida, *Despre ospitalitate*, 1997).

*

Citat discuție Kant. Plus Derrida.

Să fim cinstiți și să recunoaștem: **nu ne place să avem vecini**. Dacă ar fi după noi și dacă ne-ar sta în puteri, am prefera mai curînd să nu avem vecini, sau să-i refulăm cît mai departe posibil („în cuget și-n simțiri”, virtual deci, dacă nu și în spațiu). Vecinul reprezintă o constrîngere, o limitare, o jenă și, deci, deja, o **coabitare**, o invitație/obligație de a coabita. Deși separați, **alături**, lucuim **împreună cu** vecinii noștri, **la** ei: locuim „**în vecini**”, iar vecinii, la noi; cu toții sîntem acasă, dar niciodată nu putem fi siguri la cine anume. Deși fiecare stă „la el acasă” (indiferent dacă locuința e „proprietate personală” sau „familială” sau dacă e doar închiriată sau, cine știe, oferită, lăsată, permisă „în folosință”), noi, de fapt, sîntem obligați să **coabităm** cu vecinii noștri și vecinii noștri cu noi. De parcă am locui în aceeași casă, nu alăturat, juxtapus. Vecinătatea este percepută ca deja o imixtiune, ca o limitare a dreptului de proprietate (sau măcar de posesiune). Ne aflăm, vrem nu vrem, **în atingere** cu vecinii noștri. E un dat: avem vecini și sîntem, la rîndul nostru, vecini. Dar vecinul parcă stă deja **cu noi în casă**, la masă (obligîndu-ne să ne retragem în pat, deși tocmai acolo vecinătatea poate deveni cel mai manifestă!). Oricît de discreți am fi ca vecini, nu putem să nu ne percepem unii pe alții. Vecinul este ceea ce există imediat, chiar dacă minimal: pîlpîire de existență, de co-existență și de co-asistență. „Lumea” începe și (nu) se termină cu

vecinul: cel mai des de deasupra, dar și din dreapta, din stînga: vecinul re-dă spațialitatea elementară. Departe de stradă, în adîncul (de multe ori abisal) al intimității noastre, vecinul ne readuce aminte că lumea există, asigură prezența minimală, pur semiotică, a ceea ce numim lume. Vecinul nu ne lasă să uităm de existența Lumii. Venim, sîntem, fără să vrem, în atingere cu vecinii noștri.

Ceea ce am descris mai sus reprezintă condiția actuală (să-i spunem: modernă și postmodernă) cea mai generală, dacă pot spune așa, a locuirii. Iar ea este esențialmente urbană. „Există gînduri care nu vin decît în oraș”, spunea Gilles Deleuze.

Pentru unii, această condiție este deja **promiscuitate**. Ceva ce ar trebui depășit. Ceva la depășirea căruia mulți dintre noi visează neîncetat, fiind chiar singurul lucru la care, din cîte se pare, avînd în vedere simptomatologia socială, visează: cum să **nu** aibă vecini, cum să scape de vecinătăți, cum să-și împingă, să-și refuleze vecinii cît mai departe, cum să revină, altfel spus, la o teritorialitate pe care cu toții, chiar dacă nu o recunoaștem, o considerăm ancestrală, naturală, ideală, foetală, aceea a domeniului cît mai extins de existență (de **rexistență**, am putea spune)..

Categoria vecinului iese din schema opozițiilor străin/familiar, prieten/dușman, gazdă/oaspete. Cu vecinii, așa cum spuneam, se exercită (și se ține în viață) minimum-ul, strictul necesar de socialitate. Vecinătatea obligă, impune, prelungește spațiul public în spațiul privat. Cel mai adesea, **sonor** – să nu uităm, iar apropierea aceasta nu este deloc fortuită – că legea morală nu este de ordinul vizualului, al văzutului (acestea sînt apocaliptice, deci finale, nu inaugurale, institutive), ci de ordinul vocii, al auzului, al sonorului (și, desigur, al **oniricului**: în pat, în vis se arată marile religii mondiale). În toate marile religii monoteiste, se întîmplă că revelarea legii morale răsună, se aude, se propagă și se spațializează **auditiv**, iar emitentul este un Altul interior care definește tocmai spațialitatea internă a ceea ce numim conștiință sau „for interior”. Conștiința, adică însăși instanța prin care ne definim ca prezențe autonome, este un fenomen de **dialog**. *Mutadis mutandis*, vecinul este acest Celălalt deja interior, îl figurează, îl semnalează și-l reamintește, asigurînd poate mai eficient decît Celălalt **ales** („perechea”, familia, prietenul) structura minimală a socialității ca moralitate inevitabilă.

*

Experiența contemporană a socialității și a locuirii desăvârșite, face manifest un fenomen structural, deci vechi, dar care acum devine mai vizibil ca oricând. Aș numi acest fenomen **neutralizarea vecinătății**.

Vecinătatea nu mai contează, nici etic, nici geopolitic. Dar ne putem oare învecina cu oricine? Putem să ne alegem vecinii, adică, de fapt: putem alege **să nu avem vecini**, sau să-i facem să devină imperceptibili tocmai în calitatea lor de Celălalt care depășește opozițiile prieten/dușman, familiar/străin, gazdă/oaspete.

Odată cu virtualizarea umanității, ne frecventăm unii pe alții strict informațional. Pe de altă parte, în așa numită „epocă a globalizării”, care este epoca unei anumite urbanizări omogenizatoare, ne învecinăm cu oricine și cu nimeni anume, vecinătatea devine instabilă, flux, permanentă mutabilitate de învecinare. Cu toții ne mutăm. Învecinările, configurațiile vicinale se dislocă, devin instabile și ne-pertinente, simple întâlniri: la fel ca în **spațiul public**. În plus, vecinătatea se semnalează și se actualizează, „tele-tehno-mediatic” și „artefactual”, cum spunea Derrida, mai ales ca **pericol**, ca **amenințare**. Se dezvoltă o adevărată paranoia a **necunoscutului periculos din imediata vecinătate**: „păreau oameni normali”, declară vecinii, „dar de fapt erau teroriști”. Ne ascundem cel mai bine ca vecini de ocazie.

Vecinătatea, prin urmare, se abstractizează, devine pur virtuală, actualizabilă brusc geopolitic: **locuim planetar**. Vecinătatea nu mai ține doar de proximitate. Ne învecinăm cu întreaga planetă. În acest condiții, vecinul devine Străinul, încetînd a mai fi Celălalt. Teroare a vecinătății. Asistăm, așadar, la o **hiper-politizare non-statală**, în același timp sub- și supra-statală, a vecinului, a noțiunii și a structurii de vecinătate. Vecinul amplifică fenomenul de intruziune a Lumii în Casă, inversînd însă sensul: din deschidere spre lume prin apelul Celuilalt, devine invazie a lumii în spațiul privat. Degeaba ne închidem în casă: vecinul pîndește, urzește. Vecinul devine, decade nu numai la rangul de Străin, ci la acela de Inamic. Dușmanul e lîngă noi. Ce-ar fi să-l controlăm puțin, să ne asigurăm! Adio, vecinătate! S-o ia naiba!

Există însă un fenomen absolut contemporan care problematizează mult mai fin, mai imperceptibil, deci mai durabil și pînă la distrugere, care „deconstruiește obiectiv” însăși

noțiunea, metafizică și practică, de vecinătate și de învecinare, experimentând o altă „formațiune”. (Mult prea adesea, printr-o neînțelege enormă, legăm deconstrucția de o acțiune, de o inițiativă personală, de o răutate distructivă a unui subiect suveran, când ea este de fapt obiectivă, „în lucruri”, și afectează tocmai suveranitatea subiectală, posesia și proprietatea de sine: „eu” ca deținător autonom al propriei mele ființe.) Este vorba de fenomenul a ceea ce numim **colocație**, care reprezintă o formă absolut nouă de socialitate.

Ce-și sînt unii altora cei care, din rațiuni sociale, locative și economice, în condițiile urbanității omogenizat planetare actuale, contractează, „se abonează” (implicit sau implicit) să locuiască împreună? Ce formează ei împreună, prin acest act colectiv absolut nou al colocației (diferit de acela al **pensiunilor**, **locuințelor de raport** sau **hotelurilor ieftine**, caracteristice exilurilor politice ale secolului XX)? Despre cei care aleg, care stabilesc să locuiască împreună putem spune în primul rînd ce **nu sînt**, ce nu **mai** sînt, ce nu-și mai sînt. Cei care aleg să locuiască împreună, mai ales în condițiile nomadismului juvenil contemporan, care prin urmare **aleg** și, deci, **împărtășesc**, cel puțin temporar, acest mod de viață (numit, publicitar, și „**work and travel**”), fără a fi, așadar, neapărat obligați să plece de-acasă ca să co-locuiască cu niște străini, nu-și sînt, cel puțin inițial, nici prieteni, nici rude, dar, dat fiind că locuiesc în același spațiu locativ, nu pot fi definiți, *stricto sensu*, nici ca vecini sau ca străini. Avem de-a face cu experimentarea unei teritorialități indistincte, extindere a **spațiilor comune în interiorul spațiului privat**, deci a unei specii noi de **spațiu public**, comunitar, în interiorul spațiului privat, deconstruire „publică” și comunitară a spațiului privat. Colocația definește, prin urmare, un spațiu absolut nou în care valorile tradiționale, „naturale” ale socialității nu sînt distruse, ci redefinite și re-condiționate. Un exemplu perfect de deconstrucție „obiectivă”, înțeleasă ca perfecționare spontană, „informală”, a valorilor înțepenite în „formate” vechi. Valorile și principiile sînt indeconstructibile (*Derrida dixit*), doar formele lor istorice trebuie deconstruite, ajutate să se deconstruiască pentru a putea să evolueze, să se „perfecționeze”, să se re-adapteze la propriile lor „conținuturi”, „referenți” și „semnificați”.

În cazul concret al vecinătății în condițiile noii mondialități hiperurbane a lumii, putem vorbi, așadar, de existența, pe de o parte, a unor fenomene obiective de **deconstrucție distructivă**, negative deci, și de existența, simultană, pe de altă parte, a unor fenomene

la fel de obiective, de spontane și de „invizibile” (în sensul „mâinii invizibile” a lui Adam Smith), de **deconstrucție melioristă**. Este important să vedem și să spunem că nu numai **economicul**, așadar, dispune de „mâini invizibile” pentru reorganizarea „spontană” a întregii societăți contemporane. Și poate tocmai în acest sens ar trebui să redefinim (sau să definim în sfârșit) posibilitățile concrete, imanente, ale unei **altermondializări**, înțeleasă nu numai, ideologic și contra-ideologic, ca un **alt fel de mondializare**, ci (și) ca o **mondializare prin Altul, prin Celălalt**, prin „alterarea” pozitivă de sine, a Sinelui, a identității concepute onto-economic ca **proprietate** și ca **suveranitate teritorială**, cu Altul.

*

Să recapitulăm. Casa și, implicit, vecinătatea, în formele ei tradiționale, tind nu atât să dispară, cât să se neutralizeze, să se „virtualizeze”, dacă vrei. Și aceasta din două direcții opuse, atât dinspre „tradiție”, cât și dinpre „noutate” și actualitatea strictă.

1) Fantasma tradițională, feudală, de a nu avea vecini, sau, numai aparent contradictoriu, aporetic, de a te învecina cât mai puțin cu vecinii: metafizica proprietății ca domeniu. Îndepărtarea vecinilor, așadar, refularea lor. Pe românește, fenomenul istoric al „moșiei”: domeniu personal și țară. Pe domeniul personal nu există, nu pot fi suportați egali, doar supuși. Egali, cel puțin potențial, afară, sau cât mai departe posibil! Așa s-au făcut „țările”! Astăzi – fantasma compulsivă a proprietăților cât mai vaste și a microcomunităților de proprietari, pervertire, alterare feudală tipic românească a noțiunii americane de „suburbie”. Din suburbie, comunitate apropiată de mici proprietari egali, noi am păstrat doar suburbanitatea. O primă direcție de dispariție, de anulare, de ocultare a vecinătății, așadar: tradițional trans-istorică.

2) Promiscuitatea caracteristică locuirii comuniste, „salvată”, pozitivată, reformulată azi, tinerește, prin practicile de colocație, de colocuire.

Vecinul este, așadar, prea aproape sau prea departe. Se poate defini o justă măsură a vecinătății, sau o condiție spațială a „bunei vecinătăți”? Proprietatea exclude, în principiu, Diferitul, alteritatea. La limită, spațiul privat, alăturarea de spații private nu

crează vecinătăți, căci noi căutăm să ne învecinăm cu vecini identici: dorim să ne învecinăm numai cu „noi înșine”.

Vecinătatea și vecinul dispar, așadar, din două direcții opuse: prin emfaza proprietății și prin ceea ce am numit promiscuitate. Doar în zonele retardate, vecinătatea continuă să funcționeze și să conteze. În câmpul de virtualitate al globalizării, putem vorbi de apariția unei **vecinătăți delocalizate**. Virtual, ne putem învecina cu oricine, în realitate însă, nu. Ni se cedează centrele orașelor ca să ne înghesum, iar noi reușim să **co-locuim**. În fenomenul absolut nou al co-locuirii și al co-locăției, societatea și socialitatea pătrund în familie, iar societatea poate deveni, la rîndul ei, mai luminat familiară. Societatea și familia (dar și prieteneul și dușmanul, străinul și familiarul, oaspetele și gazda) încep să-și vorbească, să **co-locvieze**. Co-locăția înseamnă și o nouă colocvialitate, este o **co-loquire**. Locul și „logul” intră, timid, în vorbă. Altfel ar pleca, fiecare, **înapoi, la loc**, acasă. Dar atunci, de ce-ar mai fi plecat?

Întrebare: un rege, un șef de stat, un potentat au vecini? Nu. Dar dacă nu au vecini, au casă, locuiesc? Nu. Se înlocuiesc la nesfârșit.

Trecem mai departe. Ideal deci, spațiul privat tinde mai degrabă spre subminarea, prin amplificare sau prin resorbție, a vecinătății și a vecinului, a vicinalului.

Ipoteză: numai în **spațiul public**, acolo unde nu sîntem „acasă”, reușim să ne învecinăm cu adevărat. Doar în spațiul public, aparent neutru, neutralizat, vecinătatea se poate debarasa de transformările ei regresiv-agresive în clan, gașcă, comunitate teritorializată de interese locale. Dacă acesta e prețul pe care trebuie să-l plătim pentru a realiza o „bună vecinătate”, eu cred că merită plătit. În acest sens, vecinătatea devine (aproape) sinonimă cu democrația, în sensul unei parțiale și extrem de filigranate reactualizări a antice, pre-democratice **isonomii** și **isocrației** (egalitate de putere, participare egală la exercitarea puterii) sub forma unei „**rizom-crații**” (asupra căreia, firește, nu-mi propun și nici nu-mi permit să insist aici).

Pe de altă parte, acasă putem fi vecini doar în **timpul liber**: familie, vecinătate, anturaj, comunitate, cartier. Părerea mea este, însă, că vecinătatea este ceva diferit și de familie, și de comunitate, și de anturaj. Vecinul nu-mi e nici prieten, nici dușman, nici iubit. Nu

putem regăsi, realiza, întâlni, absolut trecător, vecinătatea decît în spațiul public. Abia acolo – vă propun cu titlu de ipoteză de lucru – ajungem să ne învecinăm cu adevărat. Vecinătatea este o stare instabilă, fugace, sau, dacă i se propune să se stabilizeze, devine imediat altceva, nu poate fi menținută. Ideal vorbind, vecinătatea autentică ține de un anumit concept al **cetățeniei**, cum îi spunea Kant, „**cosmopolite**”. Numai în calitate de „cetățeni ai lumii” putem fi cu adevărat vecini.

Or, condiția practică de realizare obligatoriu intermitentă a acestei cetățenii este oferită de mediul de viață al **metropolelor** contemporane, amenințate însă de impersonalizarea tehnologică. (Va mai trece mult timp pînă cînd vom începe să ne obișnuim cu utopiile imanente, automate, ale noului cadru și mediu tehnologic de viață, pînă vom învăța să ne **folosim** cu adevărat de ele, altfel spus să **re-ustensilizăm** tehnologia, care de mult a încetat să mai constituie o unealtă – altă ipoteză de lucru, firește.)

Vecinătatea devine trecătoare. Iar vecinii, vecini de ocazie. Dar poate că numai așa vom înceta să ne mai deranjăm ca vecini, începînd să ne bucurăm unii de alții și unii cu alții ca vecini. Să acceptăm limitele – țin de vechea artă a moderației și a înțelepciunii. Și care ne este, azi – trebuie să ne întrebăm –, **capacitatea de învecinare**? Căci dacă în doctrinele războiului actual, în special americane, se vorbește de „capacitatea de proiectare a forței”, adică de capacitatea de a interveni cît mai rapid în orice punct al planetei, transformîndu-l instantaneu în „teatru de operațiuni”, ar trebui și noi să ne întrebăm cu cine vrem, cu cine putem să ne învecinăm în lumea reală, pînă unde se extinde raza noastră (mentală și fizică) de învecinare.

În trepte, așadar, și minimal, netotalizator: de la **co-locuire** și **co-locatie**, la ceea ce am numit, sugerînd doar, fără a descrie, „**co-loquire**” și, poate, tot minimal, experimental, netotalizant, spre un nou posibil model de socialitate pe care, ca să-mi dau temă de cercetare, îl voi numi **colocrație**.

Vă mulțumesc.

